Gemeente Amsterdam

Versie en eventueel versienummer
[Datum]

Voortgangsrapportage programmatische aanpak loodverontreinigingen in bodem Amsterdam 2022

Tussenstand januari 2023

Voorwoord

Dit betreft de tweede voortgangsrapportage van de programmatische aanpak loodverontreinigingen in de bodem.
Lood in de bodem vormt een serieus gezondheidsprobleem voor jonge kinderen. Lood beïnvloedt de hersenontwikkeling. In de Amsterdamse situatie kan dat oplopen tot een verlies van maximaal 7 IQ-punten[1].
Loodhoudende grond is vrijwel overal in de vooroorlogse wijken aanwezig. Het is praktisch en financieel gezien onmogelijk om deze grond te saneren. Daarom heeft afdeling bodem van G&O een samenhangend programma ontwikkeld om blootstelling aan lood op een kosteneffectieve manier aan te pakken. Het Rijk heeft een aanzienlijke financiële bijdrage aan dit programma verleend.
Met deze rapportage geven we inzicht in de voortgang van het programma in 2022.

[1] Diffuse loodverontreiniging in de bodem, Advies voor een gemeenschappelijk beleidskader, RIVM, rapportage 2015-0204

Inhoud

1 Inleiding....4
1.1 Doel rapportage....4
1.2 Programmatische aanpak....4
1.3 Verantwoordelijkheid....5

2 Behaalde resultaten 2022....5
2.1 Normen, kinderspeelplaatsen en aanpassen subsidieregeling....5
2.2 Lood in tuinen....6
2.3 Lood in stadsparken....7
2.4 Subsidieverlening....8
2.5 Loodbeleid onder de Omgevingswet....9

3 Plannen voor 2023....10

4 Financiën....12
4.1 Stand van de beschikbare middelen....12
4.2 Verwachte uitgaven 2023....12

Bijlage 1 Folder lood aanpak tuinen....14

1 Inleiding

1.1 Doel rapportage

In deze rapportage wordt de voortgang van het programma aanpak loodverontreinigingen beschreven. Deze rapportage is bedoeld om de betrokken gemeentelijke afdelingen en het bestuur te informeren over de stand van zaken van dit programma. Er zijn eerder twee rapportages opgesteld;

- voorjaar 2020 is een eerste tussenrapportage opgesteld en aan het bestuur aangeboden (VN2020-007906). Daarbij is ook instemming gegeven voor de uitvoering van een tuinenpilot;
- In januari 2022is de Voortgangsrapportae voor 2021 aangeboden. Daarbij is de evaluatie van de tuinenpilot gepresenteerd en instemming gevraagd voor het uitvoeren van het tuinenprogramma. De raad is hierover geïnformeerd middels raadsinformatiebrief 7-4 ZD2022-001481.

Achtergrond
In 2015 zijn inzichten in de blootstellingsrisico's van jonge kinderen aan lood in de bodem [1] gewijzigd. Lood heeft een negatieve invloed op de hersenontwikkeling van jonge kinderen. Door te spelen op onverharde en onbedekte bodems kunnen kinderen via de handen grond binnenkrijgen (opeten). In de Amsterdamse bodem komen verhoogde loodgehalten voor, door de rijke historie. De gemeente Amsterdam voert acties uit om blootstelling te verminderen. Deze aanpak staat los van de aanpak van de loden waterleidingen, maar heeft hetzelfde doel. Op basis van een maatschappelijke kosten/batenanalyse [2] is in de gemeentelijke werkgroep (G&O, GGD en Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (ODNZKG)) een programmatische aanpak geformuleerd om de blootstellingsrisico's aan te pakken.

1.2 Programmatische aanpak

Uit de maatschappelijke kosten/baten analyse volgt dat elke vermindering van loodbelasting effectief is én dat van bijna alle denkbare maatregelen de economische baten groter zijn dan de kosten. De meest effectieve maatregelen kunnen door de ouders en verzorgers worden genomen. Zij kunnen ervoor zorgen dat hun kinderen niet in contact komen met verontreinigde grond. Ouders moeten dan wel bekend zijn met de risico's en met de maatregelen die zij kunnen nemen. Die kennis blijkt echter heel beperkt, zo blijkt uit onderzoek

van het RIVM [3] en dat wordt bevestigd door onze eigen ervaringen en door de pilot die is uitgevoerd.

Met het loodprogramma worden verschillende middelen ingezet die de gemeentelijke overheid
ter beschikking heeft, waarbij wordt gestuurd op doelmatigheid en beheersbaarheid.
Het programma bestaat uit de volgende onderdelen:
1. Aanpassen van de loodnormen voor het toepassen van grond, de toetsing van bouwaanvragen en de beoordeling van risico's;
2. Inventarisatie kinderspeelplaatsen;
3. Aanpassen subsidieregeling bodemsanering;
4. Verbeteren communicatie rondom risico's loodverontreiniging;
5. Uitvoering tuinenprogramma
6. Inventarisatie moestuinen
7. Inventarisatie stadsparken (toevoeging 2022)
De onderdelen 1, 2 en 3 zijn inmiddels voltooid. De onderdelen 4 en 5 zijn met elkaar verweven en de uitvoering is in het najaar van 2022 gestart. Hoofdstuk 2 gaat daar op in. De inventarisatie van de moestuinen zal op een later moment, waarschijnlijk in 2023 worden opgestart. Jaren geleden zijn de moestuinen al eens geïnventariseerd, maar een actualisatie is wenselijk. De inventarisatie van stadsparken wordt in 2023 uitgevoerd.

1.3 Verantwoordelijkheid

Gemeente Amsterdam is bevoegd gezag in het kader van de Wet bodembescherming en blijft dat onder de toekomstige Omgevingswet. De Wet bodembescherming kent het bevoegd gezag, naast toezichthoudende taken, ook uitvoerende taken toe. Dit betreft met name het uitvoeren van saneringen die nodig zijn, omdat de verontreiniging ontoelaatbare risico's veroorzaakt en niet kunnen worden afgedwongen bij derden (vangnet, artikel 48). De uitvoerende taak vanuit de Wet bodembescherming ligt bij Grond & Ontwikkeling.
Onder de Omgevingswet zijn de verplichtingen van de gemeente voor bodem minder expliciet omschreven. De gemeente heeft wel een zorgtaak voor de leefomgeving, waaronder de bodem en de gezondheid van haar burgers.

De gemeentelijke aanpak van loodverontreiniging wordt uitgevoerd in nauw overleg tussen de ODNZKG, de GGD en afdeling Bodem van G&O. G&O is daarbij verantwoordelijk voor de uitvoering.

2 Behaalde resultaten 2022

2.1 Normen, kinderspeelplaatsen en aanpassen subsidieregeling

Deze activiteiten zijn voor 2022 uitgevoerd en vorig jaar gerapporteerd. De definitieve rapportage van de inventarisatie van de kinderspeelplaatsen is als bijlage aan de voortgangsrapportage toegevoegd.

2.2 Lood in tuinen

Onze aanpak
We benaderen de tuingebruikers in de historische stad, Weesp en de oude dorpskernen persoonlijk om ze bewust te maken van de risico's van lood in de bodem. Het wordt aantrekkelijk gemaakt om mee te doen, door een gratis 'lood in de bodem-check (bodemonderzoekje) aan te bieden. Een tuinbezoek is de gelegenheid om persoonlijk informatie over te dragen. Om die informatie gaat het eigenlijk, omdat ouders en verzorgers ervoor kunnen zorgen dat de kinderen geen lood binnen krijgen. Dat kunnen ze doen door de volgende gebruiksadviezen op te volgen:

- Was de handen na het buiten spelen
- Doe schoenen uit na het buiten spelen of veeg de voeten
- Plaats een zandbak met schoon zand
- Stofzuig regelmatig je woning
- Kweek groente in bakken met schone grond
- Was groente uit je tuin voordat je deze eet
- Bedek vervuilde grond met een schone laag grond

De "Lood in de bodem-check' is een klein onderzoek waarbij in de toplaag van de tuin lood wordt gemeten en een interview wordt gehouden met de bewoner. In bijlage 1 is de folder van het loodprogramma opgenomen. Het tuinenprogramma dat wordt uitgevoerd in Amsterdam is innovatief. In veel oude steden en dorpskernen in Nederland komen verhoogde loodgehalten voor. Maar het aanbieden van een meetdienst aan bewoners op deze schaal is niet eerder uitgevoerd. Deze onderzoeken geven inzicht in de bodemkwaliteit in tuinen in Amsterdam, maar belangrijker is dat we door deze onderzoeken in de gelegenheid zijn om gericht informatie over te dragen.

Resultaten 2022

In 2022 is met name gewerkt aan het inrichten van een meetdienst en het verbeteren van de communicatiemiddelen. De meetdienst bestaat uit 2 adviesbureaus die middels aanbesteding AI2021-0224 zijn geselecteerd en gecontracteerd. Bij de selectie heeft de publieksvriendelijkheid een belangrijke rol gespeeld. De gemeente is een raamcontract aangegaan met deze partijen voor de komende 4 jaar.

Vanaf september is gestart met het wijksgewijs aanschrijven van bewoners met tuin.

De behaalde resultaten voor de aanpak lood in tuinen in 2022:

- We hebben ruim 8.000 tuingebruikers aangeschreven, dat is bijna 10% van het totaal aantal tuinen in Amsterdam
- Er zijn 346 aanvragen voor een Lood in de bodemcheck binnen gekomen.
    - 330 aanvragen zijn goedgekeurd
    - 16 hiervan zijn afgewezen omdat de tuin in een schoner gebied van Amsterdam ligt, de tuin al eerder is gesaneerd of omdat de bodem al eerder is onderzocht.
- Er zijn 199 adviezen uitgebracht aan bewoners, waarvan;
    - 90 tuinen zijn beoordeeld als geschikt zonder gebruiksadviezen,
    - 85 beschikken over een matige bodemkwaliteit (herinrichting en opvolgen gebruiksadviezen),
    - 24 slechte bodemkwaliteit
- Bewoners zijn overwegend zeer tevreden over de loodadviseur
    - 79 bewoners zijn zeer tevreden
    - 21 zijn tevreden
    - 2 bewoners zijn niet tevreden/ niet ontevreden
    - Geen ontevreden bewoners
- Gemiddeld heeft een bewoner zijn advies (rapportage) 27 dagen na de aanvraag ontvangen.

Met het huidige tempo van aanschrijven kan het hele project volgens planning in 4 jaar worden afgerond.

Op dit moment vraagt circa 5% van de aangeschreven bewoners een lood in de bodem-check aan. Vooraf hebben we op basis van de resultaten van de pilot een streefpercentage van 20% gesteld. Maar dat percentage is niet behaald, ondanks de verbeteringen die we naar aanleiding van de pilot in de communicatie hebben doorgevoerd.

Komend jaar zal gewerkt worden aan het verhogen van de respons door het inzetten van aanvullende communicatiemiddelen. Hier wordt in Hoofdstuk 3 verder op in gegaan.

ICT applicatie

Voor het lood in tuinen project is een applicatie op maat gemaakt. Deze applicatie LooD365 is een power platform en ondersteunt het gehele proces voor het lood in tuinen project. Vanaf de aanvraag door de bewoner tot het versturen van de rapportage naar de bewoners en evaluatie. In 2021 is de applicatie opgezet en in 2022 is de applicatie verder doorontwikkeld. De applicatie bestaat uit een backoffice waarin de aanvragen binnen komen, aanvragen beoordeeld worden, opdrachten worden ingepland en uiteindelijk wordt de rapport opgemaakt. De data die in de applicatie staat, gebruiken we voor het bijsturen van het project. Op dit moment hebben we nog een apart aanvraag formulier en sturen we het rapport via de applicatie. Het is de bedoeling dat we in 2023 gaan aansluiten op Mijn Amsterdam, zodat de burger op 1 plek alles kan terugvinden.
De veldwerkapplicatie die we hebben doorontwikkeld, wordt gebruikt door de 2 adviesbureau tijdens de lood in de bodem-check. Hierdoor komt de data uniform binnen en kunnen we sturen op de kwaliteit van het onderzoek.

Corporaties
Woningbouwcorporaties hebben in september 2022 aangegeven niet mee te willen werken aan de aanpak lood in tuinen. Corporaties hebben een grote opgave in het verduurzamen van woningen en hebben aangegeven daardoor onvoldoende capaciteit te hebben om de communicatie over lood op te pakken. Het hele tuinenprogramma wordt door de gemeente uitgevoerd, maar naar verwachting zullen sommige huurders bij de corporaties aankloppen als de tuin een slechte bodemkwaliteit blijkt te hebben. Inmiddels zijn er in januari en februari 2023 gesprekken gevoerd en wordt weer gezocht naar de samenwerking. Er wordt gewerkt aan een stappenplan waarmee de corporaties zich goed kunnen voorbereiden op de aanpak. Wij verwachten dat vanaf half 2023 ook corporatiewoningen kunnen worden aangeschreven.

2.3 Lood in stadsparken

In Amsterdam is een grootschalige diffuse verontreiniging aanwezig in de bodem. Ook in de parken blijkt deze diffuse verontreiniging aanwezig te zijn. Door de stedelijke dichtheid, worden de parken in Amsterdam als gezamenlijke tuin gebruikt. De parken zijn ingericht voor intensieve recreatie. Op dit moment is beperkt inzichtelijk of in de parken verhoogde loodgehalten voorkomen. Uit recent onderzoek in 2 Amsterdamse parken is gebleken dat lood in verhoogde waarden voor kunnen komen, waardoor er mogelijk sprake is van actuele risico’s voor bezoekers van de parken.

In het Flevopark is een nadere inventarisatie uitgevoerd en wordt beoordeeld of maatregelen wenselijk zijn. Uit de inventarisatie bleek dat er geen gezondheidsrisico’s zijn voor het huidige gebruik van het park. Voor de overige parken in oud stedelijk gebied wordt binnenkort een inventarisatie naar de

loodgehalten op intensief gebruikte delen van de parken gestart om de risico's voor bezoekers in de parken beter in te kunnen. Hiervoor is vanuit het Rijk een bijdrage van 1,46 miljoen ontvangen voor onderzoek naar en aanpak van lood in stadsparken. Deze bijdrage dekt de kosten voor het uitvoeren van de inventarisatie en het uitvoeren van maatregelen in één park. Activiteiten voor deze bijdrage moeten gestart zijn in 2022 en hebben een doorlooptijd van drie jaar vanaf 5 oktober 2022.

Bij de aanpak van parken speelt effectiviteit een belangrijke rol. We proberen de inname van lood door jonge kinderen zo efficient mogelijk terug te dringen. Dat doen we door de plekken met de hoogste concentraties en het meest intensief gebruik aan te pakken en dat het liefst op een moment dat het park wordt onderhouden.
Verhoogde loodconcentraties zullen nooit volledig worden weggenomen. Daarvoor zouden heel veel bomen gekapt moeten worden, parken moeten afgegraven worden en het zou een enorme investering vergen. We zoeken dus naar een balans waarbij we met beperkte ingrepen het beste resultaat kunnen halen. Bij een dergelijke aanpak zijn loodconcentraties niet alles bepalend en is een locatiespecifieke beoordeling noodzakelijk om te bepalen of sanering al dan niet noodzakelijk is.

2.4 Subsidieverlening

Subsidies worden verleend vanuit de Subsidieregeling stedelijke vernieuwing, verhuisregelingen en ouderenhuisvesting Amsterdam 2019. Voor subsidie aan bodemsaneringen is jaarlijks een bedrag van € 1.000.000,- beschikbaar. De subsidieregeling voor bodemsaneringen is in 2022 aangepast om aan te sluiten bij de programmatische aanpak loodverontreinigingen. Indien Amsterdammers hun tuin saneren om blootstelling aan lood te voorkomen, dan krijgen zij hiervoor een vergoeding per gesaneerde vierkante meter. De subsidieregeling is zo opgesteld dat in een gemiddelde situatie ongeveer 50% van de saneringskosten wordt vergoed. In de praktijk zal de subsidie in complexe situaties (binnentuin) een lager percentage dekken en bij eenvoudige situaties kunnen oplopen tot bijna 100% van de saneringskosten. Toch is gekozen voor een subsidieregeling op basis van oppervlakte omdat dit voor de aanvrager transparanter is, de uitvoeringslasten beperkt, de kans op fraude minimaal is en het efficiënte saneringen stimuleert. Wij sturen er zoveel mogelijk op aan om op een natuurlijk moment de tuin te saneren, bijvoorbeeld tijdens de renovatie van een woning of de herinrichting van de tuin. Hiermee wordt de kosten en overlast zoveel mogelijk beperkt.

Onderstaand een overzicht van de verleende subsidies:

- In 2022 zijn 5 aanvragen binnen gekomen met het verzoek een subsidie te verlenen
- Alle aanvragen voldeden aan de voorwaarden en zijn geheel of ten dele verleend
- In totaal is voor ruim EUR 150.000,00 uitbetaald
- De oppervlaktes variëren tussen de 44-1140 m^2. In totaal is voor 2259 m^2 tuin een subsidie aangevraagd

Het bestaande subsidieplafond wordt niet gehaald. Bij het opstellen van de subsidieregeling en het voorstellen van het subsidieplafond zijn we uitgegaan van een bijdrage van € 10.000 per tuin waarmee maximaal 100 tuinen per jaar gesubsidieerd zouden kunnen worden. In het jaar 2022 is de bijdrage per gesaneerde tuin EUR 30.150,00. Er zijn echter een beperkt aantal subsidies aangevraagd.

Het is nog geen automatisme om bij renovatie of uitbreiding een tuinsanering te overwegen. Dat willen we wel bereiken onder andere door bij de tuinenaanpak en vergunningaanvragen op de subsidiemogelijkheden te wijzen. We willen met name stimuleren dat corporaties bij grote renovaties de tuinen onderzoeken en zo nodig saneren. Daarmee zou namelijk in een keer meerdere tuinen op een efficiënte manier worden gesaneerd.

Elke subsidieaanvraag wordt apart beoordeeld door een medewerker van de afdeling bodem van G&O. Het toekennen van een bedrag per m^2 is iedere keer maatwerk, ook al is de regeling in 2022 vereenvoudigd. De regeling moet ieder jaar geëvalueerd worden, omdat blijkt dat het een intensieve procedure is en er ruimte blijkt voor eigen interpretatie van personen. Goede afstemming binnen het projectteam is belangrijk om gelijke beoordeling van de aanvragen te garanderen.

2.5 Loodbeleid onder de Omgevingswet

Het afgelopen jaar is gewerkt aan het Bodembeleidskader. Met ingang van de Omgevingswet zal het Bodembeleidskader de Nota bodembeheer vervangen. De Omgevingswet heeft een compleet andere structuur dan de huidige Wet bodembescherming en legt bijvoorbeeld geen saneringsverplichtingen op. Het loodprogramma past echter binnen zowel de huidige als de toekomstige wetgeving omdat het geen invulling geeft een specifieke wettelijke bepalingen maar aan een algemene zorgplicht.

3 Plannen voor 2023

In 2023 zijn opnieuw onze inspanningen gericht op het uitvoeren van het programma en op het vergroten van de effectiviteit daarvan.
Voor 2023 staan de volgende activiteiten op het programma:

1. Verder uitrollen tuinenproject
   Dit jaar gaan we 22.000 tuinen aanschrijven. Het doel is dat 20% van de aanschrijvingen zich aanmelden voor de ‘Lood in de bodem-check’. Dit betekent dat in 4.400 tuinen een Lood in de bodem-check wordt uitgevoerd. Hiervoor worden nieuwe communicatie initiatieven wijksgewijs onder de aandacht gebracht, bijvoorbeeld;
   - Persbericht/ reportage door verschillende media. Het zou zeer effectief kunnen zijn als er veel media-aandacht ontstaat rondom lood in de bodem. Door die aandacht zouden mensen zich bewust worden van de risico’s en maatregelen nemen om kinderen te beschermen.
   - Herhaling aanbod Lood in de bodem-check via ansichtkaarten (zie kaart in de bijlage)
   - Extra aandacht rondom WHO week van de loodvergiftiging,
   - Uitdelen van loodkruid bij tuincentra, om problematiek onder de aandacht te brengen

2. Stimuleren saneringen op natuurlijk moment door subsidieverstrekking.
   In 2023 is een subsidiebedrag beschikbaar van €1.000.000,00 voor het saneren van tuinen. We streven ernaar om dit bedrag volledig uit te geven om daarmee de maximale verbetering te bereiken. We stimuleren de aanvragen door in het tuinenproject op de mogelijkheid te wijzen en de woningbouwverenigingen opnieuw te informeren over deze mogelijkheid bij nieuwbouw/verbouw.

3. Lood-in-parkenproject
   De Rijksmiddelen die hiervoor beschikbaar zijn zetten wij in voor onderzoek op 8 parken/ locaties. Samen met de GGD wordt gekeken naar wat een acceptabel blootstellingsniveau voor lood in parken is.

4. Volkstuinen
   Doordat het Lood in tuinenproject van start is gegaan, krijgen we meer vragen binnen over de volkstuinen. Volkstuinen zijn al eerder onderzocht op lood en in 2023 gaan we inventariseren voor welke volkstuinen nieuw of aanvullend onderzoek nodig is.

5. Tussenevaluatie
   Door verschillende werksessies te houden, literatuuronderzoek uit te voeren en gemeenten te raadplegen die ook koploper zijn op het gebied van aanpak loodverontreinigingen in de bodem, willen wij nog een keer checken of de aanpak voldoende effectief en compleet is. Op basis van deze tussenevaluatie wordt het loodprogramma verder aangescherpt.

6. Opties voor nadere uitwerking
   - Gratis aanbieden van schone tuingrond
   - Gratis aanbieden van zandbakjes voor kinderen
   - Vergroten zichtbaarheid loodprogramma, bijvoorbeeld door meer aansluiting te zoeken bij buurtinitiatieven rondom de leefomgeving;
   - Contact zoeken met aannemers, makelaars en tuincentra;
   - Herhaling campagne bij kinderdagverblijven;
   - Campagne bij consultatiebureaus/huisartsen

4 Financiën

4.1 Stand van de beschikbare middelen

Onderstaand een overzicht van de beschikbare middelen en de totale uitgaven voor het loodprogramma.

Tabel 1 Beschikbare budgetten per soort

Beschikbaar budget	Besteed	Resterend budget
Bodemconvenant	Circa EUR 500.000,00	EUR 3.500.000,00
SPUK 2021 (tuinen)	EUR 686.500,00	EUR 3.575.718,00
SPUK 2022 (parken)	EUR 3.000,00	EUR 1.467.800,00

Financiën in het kader van SPUK worden jaarlijks verantwoord aan het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.

4.2 Verwachte uitgaven 2023

Uitgaven in 2023

1. Uitbesteden werkzaamheden aan adviesbureau’s EUR 800.000,00 (Op basis van 4400 tuinen)
2. Subsidie tuin sanering EUR 1.000.000,00
3. Bijkomende kosten (o.a. folders, power platform) EUR 250.000,00
4. Inventarisatie lood in parken EUR 105.000,00
5. Inzet 2,5 FTE afdeling Bodem
6. Inzet communicatieadviseur 0,2 FTE

Bijlage 1 Folder lood aanpak tuinen